

REFORMÁTUS KÁNTOR

— Szerkeszti: Bódiss Tamás és Dávid István —

Kálvin és a zene

Az újragondolás időszerűsége és szükségessége

Különös jelentőséget kaphat Kálvinnról szólni egy felekezeti folyóiratban, különösen, ha ez annak felekezeti mellékletét jelenti, ezért bízom abban, hogy a fenti cím olvastán nem csak reformátusok állnak meg és olvasnak bele az alábbi gondolatokba.

A Magyar Református Egyház a 2009 és 2014 közötti éveket „Kálvin emlékévek”-ké nyilvánította. Nekünk, magyar reformátusoknak Kálvinnról beszélni és gondolkodni egyet jelent református önazonosságunk keresésével. Kálvin épp annyira hozzánk tartozik, mint az énekeskönyv 150 zsoltára, amelyet sajnos csak igen töredékesen birtokolunk. Az évfordulók általában számvetésre ösztönöznek, így a mögöttünk lévő Kálvin-évek arra is lehetőséget adtak, hogy a reformátor és a zene kapcsolatát újraértékeljük. A Református Kántorlapok jövő évi számaiban e felismeréseket osztjuk meg az olvasókkal, melyek —meglátásunk szerint— az eddigieknél sokkal tágabb teret adhatnak a református gyülekezeti éneklés és egyházzene továbbfejlődéséhez.

A genfi zsoltárkönyv születéséről és Kálvin ebben betöltött szerepéről alkotott képünket a mai napig Csomasz Tóth Kálmán 1950-ben írt kézikönyve¹ határozza meg. Énekeskönyvünk szerkesztője e művében még Orentin Douen másfél évszázada megjelent könyvére² támaszkodva ismertette a genfi zsoltárok történetét. Tizenkét évvel később, már a hatvanas évek elején Pierre Pidoux *A XVI. század hugenotta zsoltárkönyve* című kétkötetes munkájában a genfi pszaltérium születéséről tanúskodó összes akkor ismert forrást és dokumentumot összegyűjtve és elemezve szinte újrarájzolta a zsoltárkönyvről, áttételesen pedig Kálvin zenéhez való viszonyáról addig ismert képet.

Csomasz Tóth Kálmán egy évvel később ismertette Pidoux könyvét³ és annak legfontosabb új eredményeit. Saját magát is korrigálva írja: Douen megál-

¹ CSOMASZ Tóth Kálmán: *A református gyülekezeti éneklés. Útmutató és adattár a próbaénekeskönyvhöz.* (Református Egyházi Könyvtár, 25) Bp. 1950 Letölthető: <http://egyhazzene.reformatus.hu/index.php?id=116>

² Orentin DOUEN: *Clément Marot et le Psautier Huguenot* I–II. Paris, 1878–1879.

³ CSOMASZ Tóth Kálmán: „Új dokumentumgyűjtemény a hugenotta zsoltár történetéhez. (Pierre PIDOUX: *Le Psautier Huguenot du XVIe siècle*, vol. I–II. Bâle, 1962, Bärenreiter)”. Eredeti megjé-

lapításait „a legtöbb szerző átvette, anélkül azonban, hogy megvizsgálta volna azokat a jórészt nehezen hozzáférhető dokumentumokat, amelyekre ezek a tételek épültek.” Recenziójában ezt felismerve a Kálvinról kialakult kép szükség szerinti bátor módosítására biztat bennünket:

Túlságosan messzire vezetne, ha most ennek a kérdésnek részleteibe vagy éppen az adott történelmi helyzetben érthető és indokolt hagyományos kálvinista álláspont bírálatába bocsátkoznánk. De bármilyen, a kálvini állásponttól eltérő vagy azzal ellentétes bibliai, egyházfogalmi vagy liturgiai alapról jelentkező nézettel szemben az lenne a mai református teológia feladata, hogy a múltban és a jelenben érvényes szempontok és kérdések újrafelvetésével a mutatkozó eredmény objektív mérlegelésével válaszoljon a kritikára, vagy ott, ahol szükséges, konkrét formában fogalmazza újra és indokolja meg a református egyház mai elvi és gyakorlati álláspontját. *(Kiemelés tőlem, B.T.)*

Valóban szükségünk van a szembenézésre és újraértékelésre. A szembenézés és az elfogulatlan vizsgálódást azonban több tényező is nehezíti. Az egyik a bennünk élő, leginkább személyes úton szerzett református hittapasztalat. Ez a többségében családi, gyülekezeti körben szerzett identitástudat a velünk élő nemzedékek vallási szokásait, hitét, meggyőződését őrzi. Ezeket tartjuk magunkénak, ez a mi református önismeretünk. Ami ettől különbözik, ahhoz gyanakodva, idegenkedve viszonyulunk. Immár csaknem három évtizede kezünkbe vehetjük Huszár Gál énekeskönyveinek és az Eperjesi graduálnak új kiadásait, valamint a korai magyar reformáció istentiszteleti életét és annak liturgikus gazdagságát bemutató egyéb forrásokat. Érthető, hogy sokaknak zavart okozott ez a találkozás, hisz a középkori liturgia lényegi megtartása és a gregorián dallamok további magyarországi használata — azok anyanyelvre fordítása ellenére — látszólag ellentétben áll a genfi gyakorlattal. Nem csoda, hogy e régi, megszakadt hagyomány és mai istentiszteletünk között nagy szakadékot érzünk? Éppen ebben a vonatkozásban is új perspektívát, új gondolatokat nyertünk az elmúlt években.

A szembenézését nehezítő másik tényező saját világunk és gondolkodásmódunk múltba vetítése. Amikor az elmúlt századokat próbáljuk megismerni, akkor nagyon könnyen saját logikánk diktálta, szinte észrevehetetlen evidenciák alapján értékelünk. Próbáljuk meg Kálvin és a zene viszonyát saját korában és korának kulturális környezetében értelmezni. Így érthetjük meg, mit üzen nekünk ma a világi és egyházi ének kapcsolatában, az egyházi műzene, az orgonahasználat és a liturgia terén?

Bódiss Tamás